

A gyógyszerészet történetéből

A MAGYAR GYÓGYSZERIPAR GAZDASÁGTÖRTÉNETE A FELSZABADULÁSIG IV.

SZENTMIKLÓSI PÁL

5. GYÓGYSZERIPARUNK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚT MEGELŐZŐ ÉVEKBEN (1933—1939)¹

A válság elmélyülésének idején az iparág helyzete csaknem kilátástalannak látszott. A hazai fogyasztók vásárlóképességének zuhanása a gyógyszerpiacon is éreztette hatását. Az Országos Társadalombiztosító Intézet, melynek gyógyszer-számlája 1932-ben 2,5 millió P-re emelkedett, takarékosági rendszabályokat léptetett életbe. Kieleződött a harc a gyárpar és a gyógyszer-tulajdonosok között is. A kormány leszállította a szérumok árát. A külföldi piac egyike-másika teljes elzárkózást tanúsított. (Görögország, Csehszlovákia) A kibontakozás és a fejlődés csak fokozatosan következett be. Alábbiakban bemutatjuk a *Chinoïn* és *Richter* gyár áruforgalmának alakulását ebben az időszakban.

I táblázat

	Chinoïn		Richter
	Nettó áru-forgalom, P	Export forgalom, P	Nettó áru-forgalom, P
1932	3 504 000		1 610 319
1933	3 549 000	1 184 000	1 858 000
1934	4 065 000	1 477 000	1 868 000
1935	4 657 000	1 982 000	1 717 000
1936	5 403 000	2 383 000	2 701 000
1937	6 652 000	3 025 000	2 756 000
1938	8 064 000	3 731 000	

Mielőtt a gyógyszerkülkereskedelem részletes adatait ismertetnénk, vizsgáljuk meg a gyógyszeranyagok részesedését a külkereskedelem teljes forgalmában.

Gyógyszervegyészeti anyagok külkereskedelmi adatai Magyarország külkereskedelmének teljes forgalmához viszonyítva (1000 P-ben)

II. táblázat

	Teljes külkereskedelmi forgalom		Behozatal		Kivitel	
	összes	gyógyszer	összes	gyógyszer	összes	gyógyszer
1932	663 000	7 695	328 500	3972	334 500	3 723
1933	703 900	7 801	312 600	3935	391 300	3 866
1934	749 100	6 261	334 900	3586	404 200	2 675
1935	853 800	9 503	402 300	4240	451 500	5 263
1936	940 900	10 106	436 500	4017	504 400	6 088
1937	1 071 600	12 416	483 600	4729	588 000	7 686
1938	933 000	12 656	410 600	5103	522 400	7 553
1939	1 094 500	16 168	489 000	6081	605 500	10 087

Amíg tehát 1932—1939 között Magyarország összes kivitele 81%-kal, addig a gyógyszerek kivitele 171%-kal növekedett (A gyógyszerforgalom adataiba a gyógynövényforgalom adatai is

bele vannak számítva.) Következő táblázatunk a gyógyszerek külkereskedelmi forgalmának részletes adatait tünteti fel 1932—1939 között (1000 P-ben)

III. táblázat

a) Behozatal: A gyógyszerkülkereskedelem részletes adatai (1000 P)

	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Gyógynövény	114	125	49	92	134	154	111	176
Vazelin	14	17	20	15	23	115	110	117
Ricinuszolaj	249	300	234	195	60	2		
Csukamájolaj	23	10	19	32	22	30	65	28
Kámfor	32	22	26	22	10	23	19	31
Glicerin	25	17	8	2	1	2	2	
Szerves sók	335	317	271	386	339	496	395	434
Finomvegyszerek	283	389	422	420	615	795	1088	1257
Acetilszalicilsav	47	58	16		7	6	5	7
Szalol	5	10	8	5	8	7	3	5
Kloroform	8	8	8	2	3	5	6	9
Guajakol	28	40	41	64	58	61	60	4
Alkaloidák	481	316	338	393	324	444	630	492
Etiléter	11	9	18	17	15	25	19	24
Egyéb szerves készítmények	354	762	825	1020	1026	911	1019	1425
Specialitások	1552	1293	1114	1372	1188	1466	1218	1952
Szalvázán készítmények	59	111	60	87	78	89	64	69
Szérumok és vakcinák	143	132	110	118	105	100	300	51
Összesen	3972	3935	3586	4240	4018	4729	5103	6081

¹ Eddigi közlemények: *Gyógyszerészet* 7, 385, 426 és 462 (1963).

b) Kivitel :

	1932	1933.	1934.	1935	1936.	1937.	1938	1939
Gyógynövény*	899	1064	1720	2021	2065	2972	1855	4137
Vazelin	—	—	—	—	1	—	—	—
Ricinusolaj	—	—	—	—	1	—	—	—
Csukamájolaj	—	—	—	—	1	—	—	—
Kámfor	—	—	—	7	1	—	6	—
Glicerín	—	—	—	47	86	176	55	—
Szerves sók	—	8	1	—	3	1	1	2
Finomvegyeszek	10	10	28	40	19	20	33	16
Acetilszalícilsav	54	25	30	44	9	9	4	—
Szalól	—	—	—	—	—	—	—	—
Kloroform	61	69	111	107	39	75	78	12
Guajakol	—	—	—	—	—	—	—	—
Alkaloidák	27	36	165	457	850	876	813	878
Etiléter	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb szerves készítmények	59	78	182	256	379	320	494	1781
Specialitások	2224	2268	1821	1922	2127	1599	3652	2912
Szalvazán-készítmények	—	—	—	—	—	—	—	—
Szérumok és vakcinák	389	310	337	361	462	638	563	539
Összesen	3724	3866	2676	5263	6089	7686	7553	10 297

* Az ebben a kimutatásban szereplő, a gyógynövényekre vonatkozó adatok — több, más kimutatással való összehasonlítás alapján nem adják meg a gyógynövény-kivitel teljes értékét.

Augustin 1938. évi adatai szerint (MGYTFE 1938. 1. sz.) a kivitel 28 000 q-t, illetve 3 millió pengőt tesz ki. Ebből a kamillavirág egymaga 6700 q-t.

A növényi- és illóolajok külkereskedelmi forgalmának alakulását szemlélteti az alábbi táblázat (pengőben):

Növényi- és illóolaj forgalom adatai

IV. táblázat

a) Behozatal	Kamilla és koriander olaj	Virágolajok	Illóolajok	Tisztított olajok	Fodormenta olaj	Tisztított mentaolaj
1932.	—	203 500	—	68 750	—	—
1933.	—	276 760	—	74 450	—	—
1934.	—	298 700	—	83 120	—	71 600
1935.	—	276 700	440	11 690	400	88 860
1936.	—	235 590	—	77 900	—	86 260
1937.	—	255 210	27 290	200 000	27 300	89 450
1938.	—	267 990	20 280	183 700	20 280	82 800
1939.	—	342 652	13 510	217 200	13 510	103 260
b) Kivitel	Kamilla és koriander olaj	Virágolajok	Illóolajok	Tisztított olajok	Fodormenta olaj	Tisztított mentaolaj
1932	—	14 600	—	—	—	—
1933.	—	—	—	—	—	—
1934.	—	18 640	—	—	—	—
1935.	—	8 600	—	—	—	9 540
1936.	—	12 400	2 400	4 550	2 400	31 460
1937.	1160	3 500	—	106 800	—	79 600
1938.	470	32 400	12 770	100 360	12 770	55 200
1939.	2720	23 500	—	200 130	—	22 050

Mint az eddigi adatokból is látható, a forgalom-emelkedés kezdetben lassú, majd 1935-től erősebb ütemű. Az Alkaloida Rt működése tette lehetővé az alkaloidák exportjának megindulását, s bár a gyár eleinte nehézségekkel küzdött s az önköltség alakulása sem volt megfelelő, 1935-től az alkaloidák külkereskedelmi mérlege aktívvá válik. Az alkaloidák exportjának zöme Németországba irányul, az export mennyisége 1936-ban meghaladja az 1000 q-t; értéke pedig a 800 000 P-t.

A magyar gyógyszeripar az 1930-as években számos új cikket hozott forgalomba és több eredeti eljárást honosított meg. Nemzetközi szempontból is nagy jelentőségű volt a papaverin szintetikus előállítására, amely a *Chimoin* gyár kitűnő kutatóinak, Földi, König és munkatársaik nevéhez fűződik. Ez volt az első szintetikus eljárás, amellyel a papaverint jó minőségben és olyan mennyiségben lehetett előállítani, amely a világ szükségletének nagy részét fedezni tudta. Ára kezdetben magas

V táblázat

Gyógyszeranyagok kivételének országok szerinti megoszlása² 1938—1939-ben (1000 Pengőben)

	Specialitások		Szérumok és vakcinák		Alkaloidák		Szeres készítmények		Gyógynövények	
	1938.	1939.	1938.	1939.	1938.	1939.	1938.	1939.	1938.	1939.
Németország	—	—	—	—	677	303	19	209	2992	5860
Románia	433	465	409	398	—	—	26	50	—	—
Csehszlovákia	72	10	—	—	—	—	—	16	—	—
Jugoszlávia	57	37	—	—	—	—	—	—	—	—
Svájc	—	—	116	75	—	—	10	57	128	277
Olaszország	167	77	—	—	18	43	—	—	101	92
Franciaország	—	—	—	—	—	—	—	—	85	30
Spanyolország	—	—	—	36	—	22	—	—	—	—
Portugália	11	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Belgium	79	26	—	—	—	—	—	—	30	34
Anglia	—	—	—	—	—	—	56	74	85	110
Dánia	—	—	—	—	—	—	—	—	50	92
Svédország	—	—	—	—	14	70	—	—	—	—
Lengyelország	190	92	—	—	—	28	—	—	—	—
Bulgária	266	165	—	—	—	—	1	11	—	—
Görögország	182	286	—	—	—	—	—	—	—	—
Litvánia	12	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Lettország	—	—	—	—	12	31	—	—	—	—
Törökország	102	180	—	—	—	5	—	—	—	—
Palesztina	36	30	—	—	—	—	—	—	—	—
Irak	10	19	—	—	—	—	—	—	—	—
Irán	14	7	—	—	—	—	—	—	—	—
India	88	93	—	—	—	—	—	—	—	—
Sziám	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Hollandia	30	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Fülöp szigetek	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyiptom	181	150	—	—	—	—	—	—	—	—
USA	230	44	—	—	—	—	24	263	—	—
Délafrikai Unió	6	33	—	—	—	—	—	—	—	—
Mexikó	427	555	—	—	—	—	59	246	—	—
Curacao	14	28	—	—	—	—	—	—	—	—
Guatemala	29	30	—	—	—	—	—	—	—	—
Honduras	2	8	—	—	—	—	—	—	—	—
Venezuela	18	33	—	—	—	—	—	—	—	—
Ecuador	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Peru	16	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Brazília	29	53	—	—	—	—	—	—	—	—
Bolívia	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Uruguay	6	15	—	—	—	—	—	—	—	—
Argentína	38	16	—	—	—	—	—	3	16	—
Ausztrália	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Új-Zéland	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—

² L. Mózesné Czitrom M.: A magyar gyógyszeripari ipar fejlődése és nemzetgazdasági jelentősége. Doktori értekezés. Kolozsvár 1942

volt. 1400 P kilogrammonként, később azonban a konkurencia 300 P-re szorította le. A 30-as évek végén a papaverinnek a gyár exportjában nagy szerep jutott.

Néhány nehéz év után 1933-ban a *Chinoïn* már ismét szilárd vállalat volt. Tiszta vagyona elérte az 5 millió pengőt, árukészlete 2—2,5 milliós értéket képviselt 480 alkalmazottat foglalkoztatott; ebből 400 munkást és 80 műszaki, ill. adminisztratív tisztviselőt. Engedélyt kért és kapott házi nyomda felállítására és berendezkedett a legfontosabb kiserelőanyagok nyomtatására.

A 30-as évek legjelentősebb *Chinoïn*-készítményei, a még az 1920-as évek végén felfedezett *Novurit-on* kívül a *Medobis*, *Epherit*, *Dityrin*, *Peremin*. 1936-ban állítják elő a *Rubrophen-t*, mely hosszú éveken át egyike a legkeresettebb készítményeknek. 1937-ben állítják elő az első szulfonamid-készítményt: a *Deseptyl-t*, ezt követi 1939-ben az *Ultraseptyl*. Utóbbi több mint egy

évtizeden keresztül a gyár legfontosabb és legismertebb készítménye volt. A 30-as évek vége felé jelennek meg a gyár első hormon-készítményei (*Akrofolin*, *Akrolutin*).

A *Richter* gyár újabb készítményei közül a *Tonocholin B-t*, a diuretikus hatású *Dilurgen-t* és a gyár szulfonamid-készítményét, az *Ambesid-et* említjük meg. Megindul a szintetikus hormonok gyártása (*Androfort*, *Glanducorpin*) és az ösztrogén hatású stilbénzármazékoké (*Syntestrin*) Tökéletesítik a májkivonatot (*Perhepar*).

A *Wander* gyár az 1930-as években több ízben is bővítette üzemét, 1935-ben automata cukorgyártó gépet szerzett be, hogy gyógyszer-cukorka-termelését fokozza.

Az 1938 évben tervezették nagyobb központi raktárpépület és további üzemelemek építését, ez azonban a háborús feszültség következtében elmaradt. A gyár készítményeinek választékát tovább bővítette (*Legatin*, *Hovaletten*, állatgyó-

gyászati készítmények). 1932-ben kezdte meg működését a vállalat kutató laboratóriuma. Az önálló kutatómunka nyomán a gyárnak organikus osztálya létesült, amely kb 10 féle alapanyag gyártását kezdte meg Közvetlenül a második világháború előtt a gyár dolgozóinak létszáma elérte a 850-et. Míg azonban a *Chinoin* és *Richter* termékeinek jelentős részét exportálta, a *Wander Rt* javarészt belső fogyasztás számára termelt.

Ugyancsak ebben az időszakban indul meg több gyógyszerilag jelentős alapanyag hazai gyártása. A Hungária Műtrágya-, Kénsav- és Vegyipar Rt 1931-ben kezdte meg a vegytiszta kénsav és sósav, 1932-ben a vegytiszta cinkszulfát, 1937-ben pedig a szintetikus sósav gyártását. 1936-ban indul meg a hazai ricinus-olaj gyártás.

A magyar gyógyszeriparnak 1935-ben meginduló kétségtelenül nagyarányú fejlődése, nem volt mentes a zavaró körülményektől. Nem csupán a külső, de a belső piacon is egyre erőteljesebben jelentkezik a külföldi versenytárs. A belső piacon a külföldi ipar képviselőivel, lerakataival támaszt versenyt s egyre nő a külföldi tőkével alakult leányvállalatok cégek száma is (*Beiersdorf, Magyar Pharma*.) A banktőke is mind jobban tért hódít az iparágban. Exportáló vállalatunk a német monopol cégek *dumping*-árai miatt elvesztett európai piacait tengerentúli piacokkal igyekeznek pótolni. Az országos politika mindjobban az ipari monopóliumok, a fasizmus és a háborús készülődés irányába tolódik és az a gyógyszeripari vállalatok életében is érezteti hatását. A részvénytársaságok igazgatóságában nagyszámúban kapnak helyet a politikai élet, az uralkodó osztályok képviselői, idegen (elsősorban német) állampolgárok, hogy a tőkések érdekeit hatékonyabban képviseljék az államhatalom előtt. Az 1937—38-as évek nagy külpolitikai válságai, amelyek már előrevetítették a háború árnyékát, növelték a készletek felvásárlását s ez iparunk számára bizonyos konjunktúrát eredményezett. A hírhedt 1938. évi „győri program” már nyíltan meghirdette a háborús gazdálkodást s országunkat, közgazdaságunkat a hitleri Németország gyarmatává süllyesztette. Ez a gyógyszeripari termelésében és külkereskedelmi forgalmában is éreztette hatását.

Az V táblázatban (l. 67. old.) az 1938—39. évi külkereskedelmi adatokat mutatjuk be, az egyes cikkek, ill. cikkesoportok felvevő piac szerinti értékmegoszlása alapján.

A magyar gyógyszervegyészeti ipar gazdasági helyzetét termelési adatait az 1937—1940-es

években, a következő, 36 részvénytársasági iparvállalat adatai alapján összesített értékek mutatják

VI. táblázat
1937—1940 közötti termelési adatok
(1000 pengőben)

	1937.	1938.	1939.	1940.
Részvénytőke	10 297	10 747	10 587	11 618
Tartalékok	4 084	3 912	4 975	10 472
Saját tőke, összesen	14 381	14 659	15 652	22 090
Hitelezők	17 489	18 851	21 438	25 908
Összesen	31 870	33 510	37 000	47 998
Befektetések értéke	10 394	10 253	11 060	11 893
Árukészlet	8 887	9 944	12 560	21 473
Értékpapírok	1 890	2 260	1 415	1 640
Pénztári készlet	590	727	752	1 179
Összes forgótőke	21 895	24 523	27 549	37 140
Bruttó árnyereség	15 339	18 246	20 800	27 567
Tiszta nyereség	728	615	1 211	1 635
A tőke %-a	5,1	4,2	7,8	7,4
Gyártási költségek	1 760	2 614	3 282	3 776
Személyzeti kiadások	3 206	3 626	4 255	4 928
Felszerelési értékek-nél leírás	880	911	819	1 361
Kifizetett kamatok	111	131	242	380
Adók és illetmények	1 081	1 270	1 878	2 767

Az adatok az első háborús években kezdődő konjunktúráról is tanúskodnak.

Az is szembevetendő, hogy míg a személyzeti kiadások növekedése (ami elsősorban a létszám emelkedéséből és nem a bérek növekedéséből adódik) 53,7% (1937—40-ig), addig az adóké 156%.

Ha az exportforgalom részarányát vizsgáljuk a háborút megelőző évek gyógyszerforgalmában, azt látjuk, hogy az — az 1930-as évek első felének 25%-ával szemben — átlagosan eléri a 30%-ot.

VII. táblázat
Exportforgalom részaránya a gyógyszerforgalomban

	Áruforgalom	Kivitel (gyógynövények nélkül)	Részarány
	(1000 pengő)		
1937.	15 339	4715	30,7%
1938.	18 246	5698	31,7%
1939.	20 800	5950	28,6%

(Folytatása következik)

MŰANYAG-KONGRESSZUS BÉCSBEN

Ausztria, Németország és Svájc közös rendezésében tartották meg Bécsben 1963. április 17—20. között, Európa első műanyag szakkongresszusát. Ez a rendezvény világszerte élénk érdeklődést keltett, ami kitűnik abból is, hogy a legkülönbözőbb országokból mintegy 1500 részvevő jelentkezett. A rendező országok vezető szakemberei mellett ott láthattuk Belgium, Bulgária, Csehszlovákia, Dánia, Finnország, Franciaország, Japán, Luxemburg, Magyarország, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Svédország, Törökország, az USA és Venezuela küldötteit is. Teljes siker

koronázta a rendezőségnek azt a törekvését, hogy a kongresszus programját olyan sokoldalúan és gazdagon alakítsa ki, hogy annak munkája megfeleljen a műanyag széleskörű alkalmazási területeinek az ipar, gazdaság és technika körében. Kilenc szakúléson a műanyagok különleges felhasználási lehetőségeit vitatták meg és ebben a témakörben 40 értékes előadás hangzott el. Érdekes statisztikai adatok mutatták a műanyagok mind rohamosabb elterjedését, úgy hogy ma joggal elmondhatjuk: a műanyag az embert születésétől haláláig végigkíséri.

Öst. Ap. Ztg. 17. 248 (1963)

R. B.